Education
Paper II
शिक्षाशास्त्र
प्रश्नपत्रिका II

Time Allowed : 75 Minutes] **[Maximum Marks : 100**

Note : This Paper contains Fifty (50) multiple choice questions, each question carrying Two (2) marks. Attempt *All* questions.

सूचना : या प्रश्नपत्रिकेत एकूण **पन्नास** (50) बहुपर्यायी प्रश्न दिलेले आहेत. प्रत्येक प्रश्नाला **दोन** (2) गुण आहेत. **सर्व** प्रश्न सोडवा.

1. 'Love of Wisdom' is related to :
   (A) Epistemology
   (B) Axiology
   (C) Philosophy
   (D) Metaphysics

2. The emphasis of Metaphysics is on :
   (A) Relationship between values and society
   (B) Relationship between man and society
   (C) Relationship between man and God
   (D) Relationship between knowledge and morality

1. सूज्ञपणाबद्दलचे प्रेम (Love of Wisdom) हे .... शी संबंधित आहे.
   (A) ज्ञानमिमांसा
   (B) मूल्यमिमांसा
   (C) तत्वज्ञान
   (D) तत्वमिमांसा

2. तत्त्वमिमांसा .... वर भर देते.
   (A) मूल्य व समाजामधील संबंध
   (B) व्यक्ती आणि समाजामधील संबंध
   (C) व्यक्ती आणि देव यामधील संबंध
   (D) ज्ञान आणि नैतिकता यामधील संबंध

3. According to pragmatism .... is the principle of education.

   (A) book learning and discussion

   (B) importance of individual and society

   (C) education based on psychology and science

   (D) behaviour and experiment

4. It is possible to make education a forceful tool for cultivation of desirable values ....

   (A) with a well designed curriculum

   (B) with the use of ICT in teaching

   (C) with predetermined aims and objectives

   (D) with the changing pattern of society

3. कार्यवादानुसार .... हे शिक्षणाचे तत्व आहे.

   (A) पुस्तकांचे अध्ययन व चर्चा

   (B) व्यक्ती व समाजाचे महत्व

   (C) मानसशास्त्र व शास्त्रावर आधारित शिक्षण

   (D) वर्तन व प्रयोग

4. .... च्या सहाय्याने अपेक्षित मूल्यांची रुजवणूक करण्यामध्ये शिक्षण प्रभावी साधन म्हणून काम करू शकते.

   (A) चांगल्या सुरचित अभ्यासक्रमासह

   (B) अध्यापनात तंत्रज्ञानाच्या वापर करून

   (C) पूर्वरचित ध्येये आणि उद्दिष्टासह

   (D) समाजाच्या बदलत्या रचनेसह

5. The project method of teaching based on the real life situations relates to ....

(A) Idealistic

(B) Pragmatic

(C) Naturalistic

(D) Realistic

6. According to Rousseau .... does not represent negative education.

(A) formal discipline

(B) sense training

(C) habit formation

(D) direct moral instruction

5. प्रत्यक्ष जीवनातील अध्ययनावर आधारित प्रकल्प पद्धती .... शी संबंधित आहे.

(A) आदर्शवाद

(B) कार्यवाद

(C) निसर्गवाद

(D) वास्तववाद

6. रूसोनुसार .... हे अभावात्मक शिक्षणाशी संबंधित **नाही.**

(A) औपचारिक शिस्त

(B) ज्ञानेंद्रीयांचे प्रशिक्षण

(C) सवयी संवर्धन

(D) प्रत्यक्ष नैतिक सूचना

7. Transcendental self is related to ....

(A) Pragmatism

(B) Naturalism

(C) Realism

(D) Idealism

8. According to Gandhiji true education is ....

(A) Manifestation of perfection

(B) Which draws out and stimulates intellectual, physical faculties

(C) All round development of a child

(D) Emancipation of soul

9. The types of education according to Veda are ....

(A) Paravidya and Aparavidya

(B) Paravidya and Materialistic knowledge

(C) Aparavidya and Scientific knowledge

(D) Prachyavidya and Materialistic knowledge

7. अध्यात्मिक स्व (Transcendental self) ....शी संबंधित आहे.

(A) कार्यवाद

(B) निसर्गवाद

(C) वास्तववाद

(D) आदर्शवाद

8. महात्मा गांधीच्या मते खरे शिक्षण .... हे आहे.

(A) पूर्णत्वाचा अविष्कार

(B) बौद्धीक व शारीरिक क्षमतांचे प्रगटीकरण व उद्दीपन

(C) विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास

(D) आत्माची मुक्ती

9. वेदानुसार शिक्षणाचा प्रकार .... आहे.

(A) पराविद्या आणि अपराविद्या

(B) पराविद्या आणि भौतिकविद्या

(C) अपराविद्या आणि शास्त्रीयविद्या

(D) प्राच्यविद्या आणि भौतिकविद्या

10. Identify correct matching pairs of statements from Group 'A' and Group 'B'

Group 'A'	Group 'B'
(1) School is the only place for regular and effective education	(*a*) Realism
(2) School is a spontaneous field for free activities for children	(*b*) Pragmatism
(3) School is laboratory for conducting	(*c*) Idealism
(4) School prepares the children for happy life	(*d*) Naturalism

(A) (1)-(*a*), (2)-(*b*), (3)-(*d*), (4)-(*c*)

(B) (1)-(*b*), (2)-(*a*), (3)-(*c*), (4)-(*d*)

(C) (1)-(*c*), (2)-(*d*), (3)-(*b*), (4)-(*a*)

(D) (1)-(*d*), (2)-(*c*), (3)-(*a*), (4)-(*b*)

11. According to Socrates true knowledge consists of ....

(A) Ideas of universal validity

(B) Ideas of universal value

(C) Ideas of virtual world

(D) Ideas of principles

10. गट 'अ' व गट 'ब' मधील विधानांच्या सुयोग्य जोड्या ओळखा :

गट 'अ'	गट 'ब'
(1) नियमित व प्रभावी शिक्षणासाठी शाळा हीच जागा आहे	(*a*) वास्तववाद
(2) मुलांच्या मुक्त उपक्रमांसाठी शाळा हे उत्स्फूर्त क्षेत्र असले पाहिजे	(*b*) कार्यवाद
(3) प्रयोग करण्याची प्रयोगशाळा म्हणजे शाळा	(*c*) आदर्शवाद
(4) शाळा विद्यार्थ्यांना आनंदी जीवनासाठी तयार करते	(*d*) निसर्गवाद

(A) (1)-(*a*), (2)-(*b*), (3)-(*d*), (4)-(*c*)

(B) (1)-(*b*), (2)-(*a*), (3)-(*c*), (4)-(*d*)

(C) (1)-(*c*), (2)-(*d*), (3)-(*b*), (4)-(*a*)

(D) (1)-(*d*), (2)-(*c*), (3)-(*a*), (4)-(*b*)

11. सॉक्रेटिसच्या विचारानुसार खऱ्या ज्ञानामध्ये .... समाविष्ट असते.

(A) वैश्विक वैधतेची कल्पना

(B) वैश्विक मूल्यांची कल्पना

(C) आभासी जगाची कल्पना

(D) तत्वाची कल्पना

12. Tagore's philosophy also advocates idealist view through ....

(A) Education for self-reliance

(B) Utilitarian aim of education

(C) Spiritual attainment

(D) Development of scientific temper

13. Cultural lag means ....

(A) a particular culture declines

(B) a revolutionary change in culture

(C) non-materialistic part of culture remains behind in comparison to materialistic part of culture

(D) revival of old culture

14. In the context of transmission of culture, the main objective of education is ....

(A) Introducing arts

(B) Inculcation of values

(C) Introducing ancient literature

(D) Organizing cultural activities

12. टागोरांच्या तत्वज्ञानामधून आदर्शवादी दृष्टिकोन .... बाबीवरून प्रकट होतो.

(A) स्वावलंबनासाठी शिक्षण

(B) शिक्षणाच्या ध्येयाची उपयुक्तता

(C) आध्यात्मिक उत्थान

(D) वैज्ञानिक दृष्टिकोनाचा विकास

13. सांस्कृतिक मांद्य म्हणजे ....

(A) एखाद्या संस्कृतीची पीछेहाट होणे

(B) संस्कृतीमध्ये क्रांतीकारक परिवर्तन होणे

(C) संस्कृतीचा अभौतिक पैलू भौतिक पैलूच्या तुलनेत मागे पडणे

(D) भूतकालीन संस्कृतीचे पुनरुज्जीवन होणे

14. संस्कृतीचे संक्रमण या संदर्भातील शिक्षणाचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे ....

(A) कलांची ओळख करून देणे

(B) मूल्यांची रूजवणूक करणे

(C) प्राचीन वाङ्‌मयाची ओळख करून देणे

(D) सांस्कृतिक उपक्रमांचे आयोजन करणे

15. Bilingual school means ....

(A) a school where at least two languages are taught

(B) a school where science and mathematics are taught in English

(C) a school where instruction is given through two languages

(D) a school where English is taught at both higher and lower level

16. The expenditure on education is ....

(A) Productive expenditure

(B) Investment for future

(C) Not proportional to financial status

(D) is made available through loan

15. द्विभाषिक शाळा म्हणजे ....

(A) कमीत कमी दोन भाषा विषय शिकविले जातात, ती शाळा

(B) गणित व विज्ञान हे विषय इंग्रजीतून शिकविले जातात, ती शाळा

(C) दोन भाषांच्या माध्यमातून शिक्षण दिले जाते, ती शाळा

(D) इंग्रजी विषय उच्च व निम्न स्तरावर शिकविला जातो, ती शाळा

16. शिक्षणावर होणारा खर्च हा ....

(A) उत्पादन क्षम खर्च असतो

(B) भविष्यकालीन गुंतवणूक असतो

(C) सांपत्तिक स्थितीच्या प्रमाणात नसतो

(D) कर्जरूपाने उपलब्ध केला जातो

17. In the near future the definition of an illerate person would be ....

    (A) one who does not know English

    (B) one who does not know computer

    (C) one who is not a graduate

    (D) one who has not learnt how to learn

18. Which of the following statements regarding distance education is *not* true ?

    (A) Distance education is flexible regarding time limit of completing the course

    (B) Distance education caters to the needs and convenience of students

    (C) Distance education lays emphasis on self-learning

    (D) Distance education does not provide degrees, it provides only diplomas

17. येथून पुढील काळात निरक्षर व्यक्तीची व्याख्या .... अशी असेल.

    (A) इंग्रजी न येणारा

    (B) संगणकाचे ज्ञान नसलेला

    (C) पदवीधर नसलेला

    (D) कसे शिकावे हे न शिकलेला

18. खालीलपैकी कोणते विधान दूरशिक्षणाबाबत **सत्य** नाही ?

    (A) अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याच्या कालमर्यादे-बाबतीत दूर शिक्षण लवचिक असते

    (B) दूर शिक्षणात विद्यार्थ्यांच्या गरजा व सोयी पाहून शिक्षणाची सोय होते

    (C) दूर शिक्षणात स्वयं अध्ययनावर भर असतो

    (D) दूर शिक्षणातून पदवी मिळत नाही, फक्त पदविका मिळते

19. In order to reduce the stress and strain among the children, the parents ....

    (A) should help them to develop some art or hobby

    (B) should not make much fuss about their stress and strain

    (C) provide them enough pocket money

    (D) ask them to solve their own problems

20. Which statement describes correctly the nature of educational sociology ?

    (A) It interprets the social manners

    (B) It throws light upon functions of school

    (C) It is mainly concerned with the influences of social environment on the growing child

    (D) It explain the rules regarding educational institutions

19. मुलांमधील ताणतणाव कमी करण्यासाठी पालकांनी ....

    (A) त्यांना एखादी कला अथवा छंद विकसित करण्यास सहाय्य करावे

    (B) त्यांच्या ताण तणावा बाबत उगाच फारसा बाऊ करू नये

    (C) त्यांना वर खर्चासाठी पुरेसे पैसे द्यावेत

    (D) त्यांच्या समस्या त्यांनी स्वत:च सोडवाव्यात असे सांगावे

20. खालीलपैकी कोणते विधान शैक्षणिक समाजशास्त्राचे स्वरूप दर्शविते ?

    (A) ते सामाजिक शिष्टाचारांचा अर्थ लावते

    (B) ते शाळेच्या कार्यावर प्रकाश टाकते

    (C) ते प्रामुख्याने बालकाच्या विकासावर परिणाम करणाऱ्या सामाजिक वातावरणाशी संबंधित असते

    (D) ते शैक्षणिक संस्थासंबंधी नियम स्पष्ट करते

21. Which of the following is *not* the objective of educational sociology ?
    (A) To decide the educational policy
    (B) To study the impact of social influence on individual growth and development
    (C) To correlate properly the impact of mass media on education
    (D) To analyse the interactions between school and society

21. खालीलपैकी कोणते शैक्षणिक समाजशास्त्राचे उद्दिष्ट **नाही** ?
    (A) शैक्षणिक धोरण निश्चित करणे
    (B) व्यक्तीच्या वाढ आणि विकासावर सामाजिक प्रभावाचा होणारा परिणाम अभ्यासणे
    (C) प्रसार माध्यमांचा शिक्षणावर होणाऱ्या परिणामांचा योग्य प्रकारे सहसंबंध जोडणे
    (D) शाळा आणि समाज यातील आंतरक्रियांचे विश्लेषण करणे

22. In our country the adult education programme went through the following steps :
    (A) Continuing education → Adult literacy programme → Literacy campaign → Sarva Shiksha Abhiyan
    (B) Adult literacy programme → Sarva Shiksha Abhiyan → Continuing education → Post literacy programme
    (C) National Adult Education Programme → Total Literacy Campaign → Post Literacy Programme → Continuing Education
    (D) Sarva Shiksha Abhiyan → Continuing Education → National Adult Education Programme → Post Literacy Campaign

22. आपल्या देशात प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम खालील टप्पयांमधून पार पडला :
    (A) निरंतर शिक्षण → प्रौढ साक्षरता कार्यक्रम → साक्षरता मोहिम → सर्व शिक्षा अभियान
    (B) प्रौढ साक्षरता कार्यक्रम → सर्व शिक्षा अभियान → निरंतर शिक्षण → साक्षरोत्तर कार्यक्रम
    (C) राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम → संपूर्ण साक्षरता अभियान → साक्षरोत्तर कार्यक्रम → निरंतर शिक्षण
    (D) सर्व शिक्षा अभियान → निरंतर शिक्षण → राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण → साक्षरोत्तर मोहिम

23. From social point of view .... is the most important function of education.

    (A) Establishing more schools
    (B) Conducting various types of competitive examinations
    (C) Transferring heritage of culture
    (D) Promoting diversified vocational courses

24. In the social context, through the application of reconstructionism .... can be achieved.

    (A) Social control
    (B) Social change
    (C) Social stratification
    (D) Social mobility

25. Skinner lays emphasis on .... while defining educational psychology.

    (A) Development of an individual
    (B) Teaching-learning process
    (C) Application of psychological principles in education
    (D) Human behaviour

23. सामाजिक दृष्टीकोनातून .... हे शिक्षणाचे सर्वात महत्वाचे कार्य होय.

    (A) अधिक प्रमाणात शाळा सुरू करणे
    (B) विविध प्रकारच्या स्पर्धात्मक परीक्षा आयोजित करणे
    (C) संस्कृतीचा वारसा संक्रमित करणे
    (D) वैविध्यपूर्ण व्यावसायिक अभ्यासक्रमांना प्रोत्साहन देणे

24. सामाजिक संदर्भात, पुनर्रचना वादाचा उपयोग करून .... साध्य करता येते.

    (A) सामाजिक नियंत्रण
    (B) सामाजिक परिवर्तन
    (C) सामाजिक स्तरीकरण
    (D) सामाजिक गतिशीलता

25. शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याख्या करताना स्किनर .... यावर भर देतो.

    (A) व्यक्ती विकास
    (B) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया
    (C) शिक्षणामधे मानसशास्त्राच्या तत्वांचे उपयोजन
    (D) मानवी वर्तन

26. Achievement of a student in language and maths is substantially lower than expected from his measured intelligence. This is due to ....

(A) Lack of motivation

(B) Mental retardation

(C) Autism

(D) Learning disabilities

26. विद्यार्थ्याच्या मोजलेल्या बुद्धीमतेच्या तुलनेने त्याची भाषा व गणितातील संपादणूक खूपच कमी आहे. हे .... मुळे आहे.

(A) अभिप्रेरणेचा अभाव

(B) मतिमंदत्व

(C) स्वमग्नता

(D) अध्ययन अकार्यक्षमता

27. Mr. Bhosale is a teacher who has the behavioural view of learning. He probably uses the .... method in teaching.

(A) Teacher-centred

(B) Student-centred

(C) Peer instruction

(D) Activity based

27. श्री भोसले हे अध्ययनाचा वर्तनवादी दृष्टिकोन असणारे शिक्षक आहेत. शक्यतो ते अध्यापनात .... ही पद्धती वापरतात.

(A) शिक्षक केंद्री

(B) विद्यार्थी केंद्री

(C) सहअध्यायी अनुदेशन

(D) कृतीयुक्त

28. According to Guthrie's theory, learning means creation of rapport between ....

(A) Stimulus—movement

(B) Stimulus—response

(C) Stimulus—reward

(D) Stimulus—performance

29. Karan is studying in Standard III. He cannot discriminate between b/d, 6/9, M/W. He may be a ....

(A) Slow learner

(B) Mentally retarded

(C) Learning disabled

(D) Autistic

30. Projective techniques are used to assess behaviour which is concerned with :

(A) Unconscious mind

(B) Environment

(C) Hormones

(D) Heredity

28. गुथ्री च्या उपपत्तीनुसार अध्ययन म्हणजे .... मध्ये संबंध प्रस्थापित करणे.

(A) उद्दीपक—हालचाल

(B) उद्दीपक—प्रतिसाद

(C) उद्दीपक—पारितोषिक

(D) उद्दीपक—कार्यमान

29. करण हा तिसऱ्या इयत्तेमध्ये शिकतो, b/d, 6/9, M/W यामधील फरक ओळख शकत नाही तर तो .... असावा.

(A) गतिमंद

(B) मतिमंद

(C) अध्ययन अकार्यक्षम

(D) स्वमग्न

30. प्रक्षेपण तंत्रे ही .... शी संबंधित वर्तनाच्या मापनासाठी वापरली जातात.

(A) अबोधमन

(B) परिस्थिती

(C) अंतस्राव

(D) अनुवंश

31. The following is *not* a principle of growth and development in children :

(A) Principle of individual differences

(B) Principle of continuity

(C) Principle of practice

(D) Principle of integration

32. Sangita tries to solve a problem but is not able to do so. She again thinks about its solution but in vain. After some time, all of a sudden, she gets the answer. This learning is known as ....

(A) Learning by trial and error

(B) Learning by classical conditioning

(C) Learning by insight

(D) Learning by operant conditioning

31. खालीलपैकी एक मुलांमधल्या वाढ व विकासाचे तत्व **नाही** :

(A) व्यक्तिभेदाचे तत्व

(B) सातत्याचे तत्व

(C) सरावाचे तत्व

(D) एकात्मतेचे तत्व

32. संगीता एक समस्या सोडविण्याचा प्रत्यत्न करते,पण तिला ते जमत नाही. ती पुन्हा उत्तर/उकल शोधण्याचा प्रयत्न करते, पण व्यर्थ. थोड्या वेळाने अचानक तिला त्याची उकल होते या अध्ययनाला .... असे म्हणतात.

(A) प्रयत्न प्रमाद अध्ययन

(B) अभिजात अभिसंधान अध्ययन

(C) मर्मदृष्टिने अध्ययन

(D) साधक अभिसंधान अध्ययन

33. Ashwin tries to get a place for himself in the school cricket team but he is rejected by the coach. He then tells all his classmates that he was actually not interested in cricket as it would be a waste of time. This is an example of :

(A) Projection

(B) Rationalisation

(C) Compensation

(D) Identification

33. आश्विन शाळेच्या क्रिकेट संघात स्थान मिळविण्याचा प्रयत्न करतो पण त्याचे प्रशिक्षक त्याला नाकारतात त्यानंतर तो त्याच्या सर्व वर्ग मित्रांना सांगतो की खरे तर त्याला क्रिकेट मध्ये रस नाही कारण क्रिकेट ने वेळेचा अपव्यय होतो. हे .... चे उदाहरण आहे.

(A) प्रक्षेपण

(B) समर्थन

(C) प्रतिपूरण

(D) तादात्म्य

34. A student is having highly developed viscera but weak somatic structure. He is easy going, sociable and affectionate. According to Sheldon's classification of personality, such a student's personality type is ....

(A) Mesomorphic

(B) Endomorphic

(C) Ecomorphic

(D) Leptomorphic

34. कृश शरीरयष्टी असलेला परंतु मोठे पोट असलेला असा विद्यार्थी की, जो निवांत, समाजाभिमुख व भावनाशील आहे. शेल्डनच्या वर्गीकरणानुसार अशा विद्यार्थ्याच्या व्यक्तीमत्वाचा प्रकार आहे ....

(A) मेसोमॉर्फिक

(B) एन्डोमॉर्फिक

(C) इकोमॉर्फिक

(D) लेप्टोमॉर्फिक

35. The teaching learning environment should be so structured that it provides maximum help to the learners in relation to their own life-space and teaching-learning goals."

This statement is related to the .... theory of learning.

(A) Pavlov's

(B) Kohler's

(C) Gagne's

(D) Lewin's

35. "अध्ययन-अध्यापन वातावरणाची रचना अशा पद्धतीने केली पाहिजे कि त्याचा जास्तीत जास्त उपयोग अध्ययनार्थ्यांच्या जीवनक्षेत्र व अध्ययन-अध्यापन उद्दिष्टांशी निगडीत असेल.

हे विधान .... च्या अध्ययन उपपत्तीशी निगडीत आहे.

(A) पावलोव्ह

(B) कोहलर

(C) गॅने

(D) लेविन

36. The following is *not* a type of counselling :

(A) Curative

(B) Developmental

(C) Preventive

(D) Vocational

37. "Chinese and Indian parents pay much more attention to the academic achievement of their children than American parents". This statement is related to .... type of study.

(A) Comparative

(B) Causal

(C) Causal comparative

(D) Correlational

38. A study of the policies related to ICT education in the last two decades is a topic of .... type of research.

(A) Policy

(B) Historical

(C) Descriptive

(D) Experimental

36. खालीलपैकी .... समुपदेशनाचे प्रकार **नाही** आहे.

(A) उपचारात्मक

(B) विकासात्मक

(C) प्रतिबंधात्मक

(D) व्यावसायिक

37. ''चीनी व भारतीय पालक आपल्या मुलांच्या शैक्षणिक संपादनाकडे अमेरिकन पालकांपेक्षा जास्त लक्ष देतात.'' हे विधान .... संशोधन प्रकाराशी संबंधित आहे.

(A) तुलनात्मक

(B) कारणात्मक

(C) कारण–तुलनात्मक

(D) सहसंबंधात्मक

38. ''गेल्या दोन दशकातील माहिती तंत्रज्ञान शिक्षणाशी संबंधित धोरणांचा अभ्यास.'' हा विषय .... संशोधन प्रकारातील आहे.

(A) धोरणात्मक

(B) ऐतिहासिक

(C) वर्णनात्मक

(D) प्रायोगिक

39. A statement of the most probable relation or difference between two variables is :

(A) Research statement

(B) Research hypothesis

(C) Research topic

(D) Research prediction

40. The management of the variables so that their effect can be measured and held constant statistically is called ....

(A) Manipulation

(B) Change

(C) Control

(D) Selection

41. In experimental research, when many causes have one effect, it is called as ....

(A) Unicausality

(B) Equifinality

(C) Many causation

(D) Large causation

39. दोन चलांमधील अपेक्षित संबंध अथवा फरक दर्शविणारे विधान .... असते.

(A) संशोधन विधान

(B) संशोधन परिकल्पना

(C) संशोधन विषय

(D) संशोधन भाकित

40. चलांचे .... म्हणजे चलांचे व्यवस्थापन करणे होय. जेणे करून त्यांचा परिणाम मोजता येईल आणि त्यांना संख्याशास्त्रीयदृष्ट्या स्थिर ठेवता येईल.

(A) हेतूपूर्ण फेरफार

(B) बदल

(C) नियंत्रण

(D) निवडणे

41. प्रायोगिक संशोधनात जेंव्हा खूप कारणांमुळे एकच परिणाम होत असेल तेंव्हा त्याला .... म्हणतात.

(A) युनिकॉझॅलिटी

(B) इक्वीफायनॅलिटी

(C) मेनी कॉझेशन

(D) लार्ज कॉझेशन

42. To increase the reliability of research, two main steps to be taken are .... and ....

(A) Adoption of most appropriate sampling techniques and careful recording of data
(B) Careful recording of data and interpreting
(C) Careful recording of data and analysing
(D) Careful sampling and interpreting data

43. If the value of kurtosis is greater than 0.263, the distribution is said to be ....

(A) leptokurtic
(B) platikurtic
(C) normal
(D) mesokurtic

44. .... correlation is based on the following assumption :

"Control the main variables (two or three) and they will automatically control so many other variables since other variables are related to these controlled variables."

(A) Multiple
(B) Phi
(C) Tetrachoric
(D) Partial

42. संशोधनाची विश्वसनीयता वाढविण्याच्या दोन प्रमुख पायऱ्या म्हणजे .... आणि .... होय.

(A) समर्पक नमुना-निवड तंत्राचा अवलंब आणि माहितीची काळजीपूर्वक नोंद
(B) माहितीची काळजीपूर्वक नोंद आणि अर्थनिर्वचन
(C) माहितीची काळजीपूर्वक नोंद आणि विश्लेषण
(D) काळजीपूर्वक नमुना-निवड आणि माहितीचे अर्थनिर्वचन

43. जर विषमितता अंकाची किंमत 0.263 पेक्षा जास्त असेल तर वितरणास .... असे म्हणतात.

(A) उच्च शिखरी
(B) चर्पटक शिखरी
(C) प्रसामान्य
(D) मध्यम शिखरी

44. .... सहसंबंध खाली दिलेल्या गृहितकावर आधारित आहे.

''मुख्य चलांचे (दोन किंवा तीन) नियंत्रण करावे, इतर चले या नियंत्रीत चलांशी संबंधित असल्यामुळे आपोआपच त्या सर्व चलांचे नियंत्रण केले जाते.''

(A) बहुविध
(B) फाय
(C) चतुष्खंडात्मक
(D) भागश:

45. The main ways of improving validity of research is by adopting ....

(A) Mixed methods

(B) Triangulation

(C) Mixed methods and triangulation

(D) Multiple methods

46. .... provides an index of the strength of the linear relationship between two continuous variables.

(A) Pearson's product moment correlation

(B) Phi correlation

(C) Bi-serial correlation

(D) Spearman's Rank-difference correlation

47. Descriptive research that involves acquiring data from every member of population is called .... survey.

(A) Census

(B) Longitudinal

(C) Cross-sectional

(D) Sampling

45. संशोधनाची वैधता वाढविण्याचे प्रमुख मार्ग म्हणजे .... चा अवलंब करणे होय

(A) मिश्र पद्धती

(B) ट्रॅंग्युलेशन

(C) मिश्र पद्धती आणि ट्रॅंग्युलेशन

(D) बहुविध पद्धती

46. दोन संतत चलांमधील रेषीय संबंधाचा मात्रा निर्देशांक (Index of strength) खालीलपैकी .... ने दर्शविला जातो.

(A) पिअरसनचा परिघात परिगुणन सहसंबंध

(B) फाय सहसंबंध

(C) द्विश्रेणिक सहसंबंध

(D) स्पीअरमनचा श्रेणी-अंतर सहसंबंध

47. जनसंख्येच्या प्रत्येक सदस्याकडून माहिती गोळा करणे समाविष्ट असते अशा वर्णनात्मक संशोधनातील सर्वेक्षणास .... सर्वेक्षण म्हणतात.

(A) जनगणना

(B) सातत्यपूर्ण

(C) तिर्यंक छेदात्मक

(D) नमुना निवड

48. The teacher made test (non-standardized) should be first ....

(A) Objective

(B) Adequate

(C) Reliable

(D) Valid

49. To study the health of rural women in Maharashtra .... will not be the data collection tool.

(A) Questionnaire

(B) Interview

(C) Observation

(D) Diagnostic test

50. .... type of attitude scales are mostly used in Educational Research.

(A) Semantic differential

(B) Binet

(C) Q-Sort

(D) Likert

48. शिक्षक निर्मित चाचणी (अप्रमाणित) प्रथमत: .... असली पाहिजे.

(A) वस्तुनिष्ठ

(B) पर्याप्त

(C) विश्वसनीय

(D) सप्रमाण

49. महाराष्ट्रातील ग्रामीण महिलांच्या आरोग्याचा अभ्यास करण्यासाठी .... हे माहिती संकलनाचे साधन असणार नाही

(A) प्रश्नावली

(B) मुलाखत

(C) निरीक्षण

(D) नैदानिक चाचणी

50. शैक्षणिक संशोधनात .... प्रकारची अभिवृत्ती श्रेणी जास्त प्रमाणात वापरली जाते.

(A) सिमेंटीक डिफ्रन्शीयल

(B) बिने

(C) क्यू-सॉर्ट (Q-Sort)

(D) लिकर्ट

ROUGH WORK

ROUGH WORK

Test Booklet No.
प्रश्नपत्रिका क्र.

F

Paper-II
EDUCATION

Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) ....

(Name) ....

2. (Signature) ....

(Name) ....

Seat No. | | | | | | |

(In figures as in Admit Card)

Seat No. ....

(In words)

OMR Sheet No. | | | | | | |

(To be filled by the Candidate)

FEB - 70213

Time Allowed : 1¼ Hours] **[Maximum Marks : 100**

Number of Pages in this Booklet : **24** Number of Questions in this Booklet : **50**

Instructions for the Candidates

1. Write your Seat No. and OMR Sheet No. in the space provided on the top of this page.
2. This paper consists of **50** objective type questions. Each question will carry *two* marks. *All* questions of Paper-II will be compulsory, covering entire syllabus (including all electives, without options).
3. At the commencement of examination, the question booklet will be given to the student. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as follows :
   - (*i*) To have access to the Question Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal or open booklet.
   - (*ii*) **Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to missing pages/ questions or questions repeated or not in serial order or any other discrepancy should not be accepted and correct booklet should be obtained from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the Question Booklet will be replaced nor any extra time will be given. The same may please be noted.**
   - (*iii*) After this verification is over, the OMR Sheet Number should be entered on this Test Booklet.
4. Each question has four alternative responses marked (A), (B), (C) and (D). You have to darken the circle as indicated below on the correct response against each item.

   Example : where (C) is the correct response.

   (A) (B) ● (D)
5. Your responses to the items are to be indicated in the **OMR Sheet given inside the Booklet only.** If you mark at any place other than in the circle in the OMR Sheet, it will not be evaluated.
6. Read instructions given inside carefully.
7. Rough Work is to be done at the end of this booklet.
8. If you write your Name, Seat Number, Phone Number or put any mark on any part of the OMR Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, or use abusive language or employ any other unfair means, you will render yourself liable to disqualification.
9. You have to return original OMR Sheet to the invigilator at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall. You are, however, allowed to carry the Test Booklet and duplicate copy of OMR Sheet on conclusion of examination.
10. **Use only Blue/Black Ball point pen.**
11. **Use of any calculator or log table, etc., is prohibited.**
12. **There is no negative marking for incorrect answers.**

विद्यार्थ्यांसाठी महत्त्वाच्या सूचना

1. परिक्षार्थींनी आपला आसन क्रमांक या पृष्ठावरील वरच्या कोपऱ्यात लिहावा. तसेच आपणांस दिलेल्या उत्तरपत्रिकेचा क्रमांक त्याखाली लिहावा.
2. सदर प्रश्नपत्रिकेत **50** बहुपर्यायी प्रश्न आहेत. प्रत्येक प्रश्नास **दोन** गुण आहेत. या प्रश्नपत्रिकेतील **सर्व** प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे. सदरचे प्रश्न हे या विषयाच्या संपूर्ण अभ्यासक्रमावर आधारित आहेत.
3. परीक्षा सुरू झाल्यावर विद्यार्थ्याला प्रश्नपत्रिका दिली जाईल. सुरुवातीच्या 5 मिनीटांमध्ये आपण सदर प्रश्नपत्रिका उघडून खालील बाबी आवश्य तपासून पहाव्यात.
   - (*i*) प्रश्नपत्रिका उघडण्यासाठी प्रश्नपत्रिकेवर लावलेले सील उघडावे. सील नसलेली किंवा सील उघडलेली प्रश्नपत्रिका स्विकारू नये.
   - (*ii*) **पहिल्या पृष्ठावर नमूद केल्याप्रमाणे प्रश्नपत्रिकेची एकूण पृष्ठे तसेच प्रश्नपत्रिकेतील एकूण प्रश्नांची संख्या पडताळून पहावी. पृष्ठे कमी असलेली/कमी प्रश्न असलेली/प्रश्नांचा चूकीचा क्रम असलेली किंवा इतर त्रुटी असलेली सदोष प्रश्नपत्रिका सुरुवातीच्या 5 मिनिटातच पर्यवेक्षकाला परत देऊन दुसरी प्रश्नपत्रिका मागवून घ्यावी. त्यानंतर प्रश्नपत्रिका बदलून मिळणार नाही तसेच वेळही वाढवून मिळणार नाही याची कृपया विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.**
   - (*iii*) वरीलप्रमाणे सर्व पडताळून पहिल्यानंतरच प्रश्नपत्रिकेवर ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेचा नंबर लिहावा.
4. प्रत्येक प्रश्नासाठी (A), (B), (C) आणि (D) अशी चार विकल्प उत्तरे दिली आहेत. त्यातील योग्य उत्तराचा रकाना खाली दर्शविल्याप्रमाणे ठळकपणे काळा/निळा करावा.

   उदा. : जर (C) हे योग्य उत्तर असेल तर.

   (A) (B) ● (D)
5. या प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्नांची उत्तरे **ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेतच दर्शवावीत.** इतर ठिकाणी लिहीलेली उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
6. आत दिलेल्या सूचना काळजीपूर्वक वाचाव्यात.
7. प्रश्नपत्रिकेच्या शेवटी जोडलेल्या कोऱ्या पानावरच कच्चे काम करावे.
8. जर आपण ओ.एम.आर. वर नमूद केलेल्या ठिकाणा व्यतिरीक्त इतर कोठेही नाव, आसन क्रमांक, फोन नंबर किंवा ओळख पटेल अशी कोणतीही खूण केलेली आढळून आल्यास अथवा असभ्य भाषेचा वापर किंवा इतर गैरमार्गांचा अवलंब केल्यास विद्यार्थ्याला परीक्षेस अपात्र ठरविण्यात येईल.
9. परीक्षा संपल्यानंतर विद्यार्थ्याने मूळ ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिका पर्यवेक्षकांकडे परत करणे आवश्यक आहे. तथापी, प्रश्नपत्रिका व ओ.एम.आर. उत्तरपत्रिकेची द्वितीय प्रत आपल्याबरोबर नेण्यास विद्यार्थ्यांना परवानगी आहे.
10. **फक्त निळ्या किंवा काळ्या बॉल पेनचाच वापर करावा.**
11. **कॅलक्युलेटर किंवा लॉग टेबल वापरण्यास परवानगी नाही.**
12. **चुकीच्या उत्तरासाठी गुण कपात केली जाणार नाही.**